

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, старшого наукового співробітника, завідувача відділу фінансів реального сектору ДУ «Інститут економіки і прогнозування НАН України»
Зимовця Владислава Вікторовича на дисертаційну роботу Дмитренко Тетяни Леонідівни «Фінансовий моніторинг вексельного обігу», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковою тематикою. Глобалізація фінансових ринків, лібералізація національних фінансових систем та поширення сучасних інформаційних технологій у фінансових відносинах створили необмежені можливості для швидкої реалокатії капіталів та ліквідності. На цьому тлі послаблюється монетарна та фіскальна влада національних інститутів. Поява нових форми та інструментів кругообігу капіталу дає змогу уникати оподаткування та відмивати кошти, отримані злочинним шляхом. Посилюється економічна та фінансова влада тих, хто нагромаджує капітали, порушуючи встановлені правила. Водночас тягар утримання держав перекладається на ту частину суспільства, яка виконує свої податкові зобов'язання та інші регуляторні норми. У демократичному суспільстві закономірною реакцією на таку несправедливість є попит на розкриття схем обігу тіньових капіталів та покарання тих, хто порушує правила. Важливим інструментом виконання цього завдання є запровадження системи фінансового моніторингу. Враховуючи поширені в Україні практики застосування векселів у схемах відмивання брудних грошей, ухилення від оподаткування та виведення капіталів за кордон, актуальним завданням фінансової науки є обґрунтування концептуальних підходів до організації фінансового моніторингу обігу векселів в Україні. Натепер бракує ґрунтовних наукових досліджень існуючих практик

відмивання коштів із застосуванням векселів для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Зважаючи на вищевикладене, тема дисертаційної роботи Дмитренко Тетяни Леонідівни «Фінансовий моніторинг вексельного обігу» є надзвичайно актуальною як у теоретичному, так і у практичному аспектах.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Сформульовані у дисертації теоретико-методологічні положення та практичні рекомендації є достатньо обґрунтованими та мають елементи наукової новизни. Новизна дисертаційної роботи Т.Л. Дмитренко полягає у тому, що у ній вирішується важлива наукова проблема - розроблення теоретико-методичних засад фінансового моніторингу операцій з векселями та практичних рекомендацій щодо удосконалення вексельного обігу. Методична база, дослідницький інструментарій, використані дисертантом, дали змогу отримати достатньо обґрунтовані теоретичні та методичні розробки.

Автором чітко сформульовано мету і завдання дослідження, а також визначено свій особистий внесок у вирішення наукової проблеми розроблення теоретико-методичних засад фінансового моніторингу операцій з векселями, новизну сформульованих положень, які виносяться на захист. Зміст дисертації Т.Л. Дмитренко є логічно послідовним, добре структурованим, що забезпечило вирішення поставлених відповідно до обраної теми дослідження завдань.

Найбільш суттєвими науковими результатами, отриманими здобувачем, є наступні:

- розроблено підходи до визначення ризику використання векселів в злочинних схемах з урахуванням критеріїв, що визначають величину ризику, та обчислення інтегрального показника ризику використання векселів в легалізаційних операціях за непрямими показниками фінансової звітності учасників вексельного обігу (сс. 188 – 203). Впровадження розроблених підходів дасть змогу сконцентрувати діяльність фінансового моніторингу на операціях з векселями в залежності від ступеню ризику використання векселів в злочинних

операціях;

- обґрунтовано практичні рекомендації щодо зниження ризиків використання обігу векселів в схемах легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, та доцільність запровадження Єдиної Державної (національної) інформаційної системи обігу векселів (сс. 166-169);

- удосконалено методологічні підходи до оцінки ризиків в сфері протидії відмивання коштів та фінансування тероризму шляхом розширення критеріїв визначення високоризикових фінансових інструментів та розширення переліку існуючих сумнівних операцій (сс. 53-55, 182-188);

- дістало подальшого розвитку визначення економічної сутності фінансового моніторингу вексельного обігу, яка полягає у систематичній оцінці ризиків використання векселів в легалізаційних операціях та в операціях маніпулювання цінними паперами, та застосуванні сукупності методів фінансового контролю за вексельним обігом з метою виявлення операцій щодо легалізації (відмивання) доходів, ухилення від податків, фінансування тероризму тощо (сс. 43-48);

- дістали подальшого розвитку підходи до класифікації (типології) протизаконних схем з урахуванням рейтингу прозорості обігу та ліквідності фінансових інструментів і цінних паперів, результатів типологічних досліджень зарубіжних країн та поєднання їх в єдиний міжнародний каталог типологічних досліджень в області протидії відмивання коштів та фінансування тероризму(сс.146-154);

- удосконалено підходи до використання векселів для вирішення проблеми дефіциту ліквідності суб'єктів господарювання і забезпечення розрахунків між ними у періоди фінансово-економічних криз (с.172-177).

Про завершений характер дослідження та достатній рівень наукової новизни свідчить обґрунтованість та виваженість висновків і рекомендацій автора. Отже, зміст дисертаційної роботи засвідчує, що окреслена мета досягнута, поставлені завдання вирішені, висновки є достатньо аргументованими. Робота

має теоретичне і практичне значення.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами. Дисертацію підготовлено на основі детального опрацювання фактичних даних у безпосередньому зв'язку із планами держбюджетних та науково-дослідних робіт. Зокрема, результати дисертаційної роботи використано при виконанні науково-дослідних тем ДННУ «Академія фінансового управління»: «Фінансовий сектор України в системі забезпечення інноваційного економічного зростання» (номер державної реєстрації 0112U003360); «Розвиток фінансового сектору України в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0115U000939). В межах цих тем автором обґрунтовано шляхи удосконалення вексельного обігу в Україні та визначено напрями імплементації міжнародного досвіду, передусім, світових законодавчих норм регулювання обігу векселів з метою запобігання їхнього використання у тіньових операціях.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Отримані дисертантом результати мають теоретичне та практичне значення в контексті розвитку фінансового моніторингу вексельного обігу. Теоретична значущість результатів, отриманих у дисертації Т.Л. Дмитренко, полягає у розвитку теоретико-методологічних засад фінансового моніторингу операцій з вексями. Наукові розробки дисертанта мають практичне значення і знайшли своє застосування в діяльності Державної служби фінансового моніторингу (довідка б/н від 11 квітня 2016р.); Громадської ради при Міністерстві фінансів України (довідка №87/1 від 31 березня 2016р.); Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України (довідка №07/3044 від 31 січня 2018р.), Українського товариства фінансових аналітиків (довідка від 28.11.2017р.), Асоціації адвокатів України (довідка №496/2017 від 06.11.2017р.).

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний торгово - економічний університет» при викладанні дисциплін «Фінансове право», «Господарське право» (довідка 12-82/30-03 від 27.05.2015р.).

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих роботах. Матеріали дисертаційної роботи оприлюднені належним чином і відображають зміст дисертаційного дослідження. Так, основні положення наукового дослідження Т.Л. Дмитренко знайшли відображення у 20 наукових працях, з яких 6 у співавторстві, загальним обсягом авторського матеріалу 11,92 д.а. (авторові належить 11,89 д.а.) у тому числі: 10 статей у наукових фахових виданнях загальним обсягом 9,5 д.а., з яких 2 статті в зарубіжних наукових виданнях англійською мовою; один розділ у колективній монографії, а також у 27 тезах доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях. Наукові статті відображають основний зміст дослідження. Ознайомлення з публікаціями дисертанта дозволяє зробити висновок про те, що в них повною мірою відображено результати дисертаційної роботи. Автореферат відображає основні положення, висновки і рекомендації дослідження і є ідентичним з результатами дисертаційної роботи.

Дискусійні положення та зауваження. Відзначаючи безперечно вагомий науковий доробок дисертанта та позитивно оцінюючи дисертацію в цілому, звертаємо увагу на окремі недоліки та дискусійні положення:

1. У роботі бракує інформації для оцінки поширеності вексельної форми розрахунків у фінансовій системі України. Інформація про обсяги торгів векселями НКЦПФР (с.50) є недостатньою для визначення ролі і місця векселів у фінансовій діяльності бізнесу в Україні. Для цього доцільно було використати інформацію про частку векселів у пасивах та активах підприємств за даними фінансової звітності, яка оприлюднюється.

2. Бракує авторського узагальнення сучасних підходів та методів фінансового моніторингу у зарубіжних країнах, еволюція яких детально розкривається у підрозділі 1.3 «Міжнародний досвід здійснення фінансового моніторингу».

3. Потребує додаткових пояснень та деталізації пропозиція дисертанта щодо створення Єдиної державної інформаційної системи обігу векселів (с.166-

167). Варто вказати, чи існує зарубіжний досвід створення аналогічних систем. Також не розкрито механізм технічного внесення у вказану систему інформації про видачу векселів та їх погашення, адже вказано лише перелік джерел даних (рис.3.1.).

4. У тексті детально описано підходи до кількісного оцінювання ризику використання векселів з використанням коефіцієнта значущості ризику і здійснено кількісну оцінку основних критеріїв впливу у табл.3.3 (с.192). Бракує висновку автора щодо основних і другорядних критеріїв ризику використання векселів. Також варто було вказати сферу потенційного використання описаного підходу до оцінювання ризику на практиці.

5. Потребує детальнішого розкриття інформація про склад вибірки з 35 підприємств та про факти дефолту, яка була покладена в основу розрахунків кореляції між вірогідністю дефолту та її факторами (с.188-203). Також дуже бракує думки автора щодо можливої сфери практичного використання отриманих за результатами побудови моделі показників, зокрема - при прийнятті рішень у сфері фінансового моніторингу.

6. Не можна погодитись із висновком автора про те, що «створення прозорого та контрольованого вексельного обігу для вирішення завдання фінансування реального сектора економіки надасть доступ до банківського фінансування всьому спектру реального сектора економіки» (с.218). Необхідною передумовою розширення доступу бізнесу до кредитів є зниження процентних ставок, зокрема по ОВДП, яким натепер банки віддають перевагу як безризиковому виду вкладень. Додаткового обґрунтування потребує пропозиція дисертанта щодо переобліку товарних векселів в територіальних управліннях НБУ, адже, по-перше, кредитування бізнесу не є функцією центрального банку, по-друге, НБУ для розширення активних операцій з векселями повинен буде обмежити обсяги вкладень в ОВДП або золотовалютні резерви, що негативно вплине на макрофінансову стабільність у країні.

Висловлені зауваження щодо змісту дисертації та автореферату суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Т.Л. Дмитренко, а дискусійні питання є актуальними для подальших досліджень у сфері оцінювання та управління фінансової безпекою акціонерних товариств.

Загальний висновок. У дисертаційній роботі Т.Л. Дмитренко отримано нові обґрунтовані наукові результати, які сукупності вирішують наукову проблему розвитку теоретико-методологічних та практичних підходів фінансового моніторингу вексельного обігу. Дисертація «Фінансовий моніторинг вексельного обігу» є кваліфікованою науковою працею, яка містить обґрунтовані положення наукової новизни і акцентовані висновки, має теоретичну цінність і практичну значимість.

Дисертаційна робота «Фінансовий моніторинг вексельного обігу» відповідає вимогам МОН України та пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», що затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами і доповненнями, затвердженими Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р., а її автор Дмитренко Тетяна Леонідівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:
доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
завідувач відділу фінансів реального сектора
ДУ «Інститут економіки і прогнозування
НАН України

В. В. Зимовець

The image shows a circular official stamp of the Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine. The stamp contains the text: 'ДЕРЖАВНА УСТАНОВА', 'ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ'. Below the stamp is a rectangular stamp with the text: 'Інститут економіки і прогнозування НАН України', 'Підпис: В. В. Зимовець', and 'Учений секретар: В. В. Зимовець'. A handwritten signature is written over the rectangular stamp.